

ALKOHOL KAO KRIMINOGENI FAKTOR*

Jelena Dimitrijević Vavan*
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Ljiljana Stevković*
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

Rad sadrži sistematičan pregled novije literature koja se bavi odnosom između konzumiranja alkohola, kao i već razvijene zavisnosti sa jedne, i raznih vrsta kriminalnih ponašanja i socijalnih devijacija sa druge strane. Na samom početku prikazana su različita teorijska stanovišta i shvatanja o prirodi veze alkohol-kriminalitet. Bliže je predstavljeno i nekoliko pristupa i modela koji pokazuju da li, u kojoj meri i na koji način konzumiranje alkohola doprinosi izvršenju određenog prekršaja, kriminalnog ili nekog devijantnog ponašanja. Prilikom razmatranja istraživačkih podataka o alkoholu i alkoholizmu kao kriminogenim faktorima, posebna pažnja posvećena je njihovom uticaju na nastanak i razvoj nasilnog kriminaliteta, što je potvrđeno u brojnim istraživanjima. Studije koje su za predmet proučavanja imale ovaj odnos pokazuju da povezanost postoji, kao i da je udeo nasilnih incidenata koji uključuju konzumiranje alkohola od strane izvršioca vrlo visok. Kriminogeno dejstvo alkohola je posebno izdvojeno kod pojedinih tipova kriminaliteta, poput nasilja u porodici, seksualnog nasilja, saobraćajne i maloletničke delinkvencije. Pregledom dostupnih istraživanja može se zaključiti da je relacija alkohol/alkoholizam-kriminalitet vrlo kompleksna, te

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat rada na projektima "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnosti socijalne intervencije" (broj 47011) i "Razvoj metodologije evidentiranja kriminaliteta kao osnova kreiranja efikasnih mera za njegovo suzbijanje" (broj 179044) čije realizacije finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

* E-mail: jexi1210@gmail.com

* E-mail: stevkoviclj@gmail.com

da ovom kriminogenom faktoru u etiologiji kriminaliteta i socijalnih devijacija treba posvetiti mnogo više pažnje, pre svega u domaćim kriminološkim istraživanjima.

KLJUČNE REČI: alkoholizam / kriminogeni faktor / kriminalitet / nasilje

UVOD

Odnos između (zlo)upotrebe alkohola, kao i već razvijene zavisnosti sa jedne, i kriminaliteta, suicida i drugih socijalnih devijacija, sa druge strane, tema je koja već duži niz godina zaokuplja stručnu, naučnu, ali i širu javnost. Naime, brojna istraživanja, pre svega inostrana, ali i domaća, ukazala su na postojanje snažne, ali istovremeno i vrlo kompleksne veze između konzumiranja alkohola i raznih vrsta kriminalnih ponašanja i socijalnih devijacija. Međutim, uprkos slaganja oko toga da je veza između ovih pojava složena, te da njeno postojanje mora biti priznato, precizna priroda odnosa i dalje je predmet debate. Konkretnije, da li, u kojoj meri i na koji način konzumiranje alkohola doprinosi izvršenju određenog kriminalnog ponašanja, prekršaja ili nekih devijacija, može li se govoriti o kauzalnom odnosu ili ne, pitanja su kojima su se bavila različita istraživanja. S obzirom da veza između konzumiranja alkohola i kriminaliteta podrazumeva mešavinu farmakoloških, psiholoških, socijalnih, kulturnih i situacionih faktora (Konstantinović Vilić i sar., 2010; Gyimah-Brempong, 2003; Budd, 2003; Brochu et al., 1999; Deehan, 1999) ne iznenađuje podatak da su rezultati realizovanih istraživanja često oprečni.

U vezi sa prethodnom konstatacijom, navešćemo nekoliko shvatanja. Najpre, polazeći od toga da uživanje alkohola često ne dovodi do činjenja nasilnih i drugih krivičnih dela, jedno shvatanje odbacuje uzročno posledičnu vezu između konzumiranja alkohola i kriminaliteta (Benson et al., 2001). Nasuprot tome, zagovornici teze o tzv. *alkoholnom kriminalitetu* ističu da je alkohol uzrok pojedinih oblika kriminaliteta¹, dok se kod pojedinih vrsta kriminaliteta alkohol pojavljuje u ulozi dopunskog etiološkog činioca (tzv. kriminalni alkoholizam) (Konstantinović Vilić i sar., 2010). Dodatno, pojedini kriminolozi i sociolozi alkohol posmatraju pre kao katalizator, nego uzrok kriminaliteta (Lang and Sibrel, prema Gyimah-

¹ U literaturi se najčešće navodi vožnja pod dejstvom alkohola, odnosno u pijanom stanju (Driving Under the Influence-DUI, eng.) (Carpenter, 2003)

Brempong, 2003). Pored navedenog, u literaturi možemo sresti i stanovište koje ističe međuzavistan odnos alkoholizma i kriminaliteta. Prema ovom shvatanju alkoholizam, odnosno konzumiranje alkohola predstavlja jedan od faktora kriminaliteta, ali i je istovremeno i kriminalitet faktor koji doprinosi nastanku, održavanju i širenju alkoholizma (Vodinelić, prema Konstantinović Vilić i sar., 2010; Abbey, 2002). Naposljetku, o prirodi veze alkohol-kriminalitet pojedini autori raspravljaju u kontekstu posrednog, odnosno neposrednog dejstva alkohola na nastanak kriminalnog ponašanja/kriminaliteta. U tom pogledu, kriminolozi najčešće izučavaju ulogu alkohola u nastanku nasilnog i imovinskog kriminaliteta, kao i saobraćajne delinkvencije, maloletničke delinkvencije, ali i kriminalnog recidivizma (Konstantinović Vilić i sar., 2010; Bukelić, 2000; Deehan, 1999). Svakako, značajna su i istraživanja koja u svom fokusu imaju socijalne aspekte i konsekvence alkoholizma, odnosno koja nam kroz analizu uticaja alkoholizma na porodični život zavisnika, njegovu ekonomsku situaciju, rad i radnu sposobnost, kao i neke druge psihosocijalne karakteristike konzumenata alkohola, donose podatke o tzv. posrednoj ulozi alkoholizma u genezi kriminaliteta (Ćorović, 2010; Bukelić, 2000).

Imajući u vidu da kriminalitet može biti povezan sa alkoholizmom, ali i da brojni izvršioци različitih krivičnih dela nisu zavisnici, već osobe koje su u vreme izvršenja krivičnog dela ili prekršaja bile pod uticajem alkohola, cilj rada je da na osnovu analize novije kriminološke literature detaljnije prikaže i opiše uticaj alkohola i alkoholizma na nastanak i razvoj pojedinačnog kriminalnog ponašanja, odnosno kriminaliteta uopšte. S obzirom da se najviše istraživanja do sada bavilo ispitivanjem prirode veze alkohol-nasilni kriminalitet, posebna pažnja biće usmerena upravo na predstavljanje takvih istraživačkih nalaza.

RAZLIČITI PRISTUPI OBJAŠNJENJU PRIRODE VEZE ALKOHOL-KRIMINALITET

Odnos između konzumiranja alkohola i kriminalnog ponašanje je dugo predmet interesovanja etioloških pristupa kriminalitetu. Dostupni podaci pokazuju da se alkohol, kao i zavisnost od alkohola (alkoholizam kao bolest u medicinskom smislu) javljaju u funkciji kriminogenog faktora koji može da deluje neposredno ili posredno (Konstantinović Vilić i sar., 2010). Neposredno kriminogeno dejstvo alkohola je, pored ubistava identifikovano i u etiologiji nasilja u porodici. Kod nasilnih krivičnih dela između intimnih partnera alkoholičari su takođe izloženi i riziku postanka u viktimološkoj literaturi poznatog zločinca-žrtve, kada primarna žrtva,

partnerka svoju nasilnu viktimizaciju prekida lišavanjem života primarnog nasilnika, odnosno sekundarne žrtve.

Istovrstan, neposredni uticaj je detektovan i kod drugih kriminalnih ponašanja nasilnog karaktera, poput rodoskrvljenja, silovanja, nasilničkog ponašanja, nanošenje lakih i teških telesnih povreda. Pored neposrednog dejstva na nasilno ponašanje, uočeno je da alkohol na isti način deluje i kod nekih nenasilnih krivičnih dela, poput uvrede i klevete (Konstantinović Vilić i sar., 2010; Ćorović, 2010; Murdoch, Ross, 1990). Takođe, zapažaju se razlike u odnosu na faze u kojoj se konzument alkoholnih pića nalazi u pogledu upotrebe alkohola i vrste krivičnih dela koja vrši. U skladu sa tim ističe se da su nasilnom i agresivnom ponašanju više sklone osobe u stanju akutne alkoholisanosti dok se kod hroničnih alkoholičara češće sreću krađe, utaje, prevare i druga nenasilna kriminalna ponašanja (Tirčin, 1962, prema Žarković Palijan, 2004:24).

Kada je u pitanju vrsta odnosa, u literaturi se evidentno pridaje veći značaj posrednom i/ili dopunskom uticaju alkohola i alkoholizma na nastanak i razvoj kriminalnog ponašanja kod pojedinaca, odnosno kriminaliteta uopšte. U skladu sa tim, Graham i saradnici su predstavili nekoliko mehanizama kojima objašnjavaju kako alkohol može vršiti uticaj na nastanak nasilja i kriminaliteta:

- a) delovanje kulturnih i društvenih stavova i normi u vezi sa pićem, pijenjem i efektima alkohola na ponašanje;
- b) faktori vezani za ličnost, poput predispozicija za agresivno ponašanje; (III) farmakološki efekti alkohola;
- c) efekat specifičnog konteksta pijenja u smislu posredničkog dejstva raznih situacionih varijabli koje bi mogle da ohrabre ili spreče nastanak određenog kriminalnog ponašanja, i na kraju
- d) interakcija svih navedenih faktora (Graham et al., prema Parry i Dewing, 2006:43).

I brojni drugi autori su saglasni da iako je učinilac dela bio pod dejstvom alkohola u momentu izvršenja, alkohol ne može biti jedini "krivac", već se moraju uzeti u obzir i psihološki, socijalni, situacioni i drugi interakcioni procesi (Parry i Dewing, 2006; Gyimah-Brempong, 2003; Budd, 2003; Brochu et al., 1999; Deehan, 1999).

Pored navedenih shvatanja o prirodi i smeru veze alkohol-kriminalitet pregledom literature identifikovali smo još neke pristupe i/ili modele koje ćemo bliže predstaviti u nastavku rada.

Jedan, čini nam se najzastupljeniji, ali i "najgrublji" pristup je pandan već predstavljenom stanovištu o posrednom i neposrednom dejstvu alkohola na kriminalitet. Zapravo, značajan broj autora koji su izučavali tzv. sa alkoholom povezan kriminalitet (*alcohol-related crime*, eng.), prilikom njegovog definisanja upućuju na postojanje dve grupe prestupa, odnosno krivičnih dela:

- alkoholom definisana, poput pijanstva ili vožnje pod dejstvom alkohola, i
- ona na čije je izvršenje alkohol imao neki uticaj, gde se pre svega misli na situacije izvršenja u kojima je učinilac bio pod uticajem alkohola (npr. narušavanje javnog reda i mira, nanošenje neke štete i sl.) (McNeill, 2003; Carpenter, 2003).

Drugi pristup, čiji je osnivač Hayes (prema Deehan, 1999:5), takođe je pojednostavljen. Ovaj istraživač izdvaja tri vrste odnosa koji opisuju vezu alkohol-kriminalitet: uzročno-posledični, doprinoseći i koegzistencijalni.

Uzročno-posledični odnos upotrebe alkohola i kriminaliteta upućuje na već više puta pomenuta *alkoholom definisana dela*, u koja Hayes ubraja krivična dela čija zakonska određenja uključuju alkohol (npr. pijanstvo na javnom mestu), potom *alkoholom indukovana krivična dela* (npr. nasilje u porodici), te naposljetku *alkoholom inspirisana krivična dela i prekršaje* (npr. sitne krađe izvršene u cilju dolaska do sredstava za nabavku alkohola).

Doprinoseći odnos u svojoj osnovi ima "okidač" dejstvo alkohola i podrazumeva upotrebu alkohola u cilju olakšanja izvršenja nekog krivičnog dela, kao i situacije u kojima učinilac upotrebom alkohola dovodi sebe u stanje u kojem ne može da shvati značaj svoga dela, te se koristi kao izgovor za kriminalno ponašanje.

Na kraju, koegzistencijalna veza alkohola i kriminaliteta, prema Hayesu predstavlja situacije istovremenog postojanja alkoholizma i kriminalnog ponašanja kod jedne osobe, ali kada njihovo postojanje nema veze jedno sa drugim. Autor kao primer navodi situacije u kojima jedan čovek mnogo pije u privatnom životu, što ne mora imati veze sa njegovim kriminalnim aktivnostima.

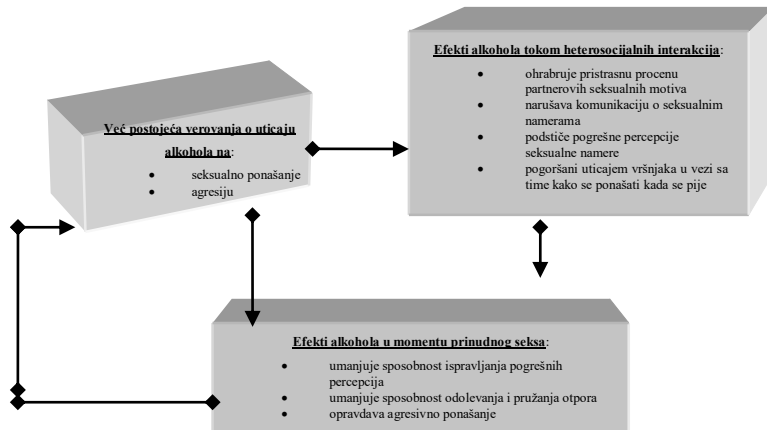
Kompleksnost kriminogenog dejstva alkohola na ponašanje konzumenata, nezavisno od činjenice da li su oni zavisnici ili ne, možda najbolje predstavlja Purserov funkcionalni model (Purser, 1995 prema Deehan, 1999:5). Ovaj model zapravo opisuje različite obrazce pijenja i njihov odnos sa raznim vrstama kriminaliteta tj. ulogu alkohola u genezi pojedinih krivičnih dela. Elemente modela nećemo objašnjavati, s obzirom da su oni evidentni u priloženoj tabeli.

Tabela br. 1: Funkcionalni model objašnjenja odnosa alkohol-kriminalitet
 (Deehan, 1999:5)

KATEGORIJA	PRIMER
Krivična dela koja naročito ističu ulogu alkohola	<ul style="list-style-type: none"> Konzumiranje alkohola i upravljanje motornim vozilom Nedolično ponašanje na javnom mestu, a kao posledica konzumiranja alkohola Postupanje koje je u suprotnosti sa propisima u pravnim aktima koji uređuju radne i profesionalne odnose
Krivična dela inkriminisana zakonom kojima se reguliše proizvodnja i promet alkohola (Licensing Law)	<ul style="list-style-type: none"> Davanje pića maloletnicima (posluživanje) Prodavanje alkohola maloletnicima Posluživanje već pijanih lica
Krivična dela učinjena u stanju izmenjene samokontrole i rasuđivanja usled konzumiranja alkohola	<ul style="list-style-type: none"> Upotreba alkohola kako bi se stekla hrabrost za izvršenje nekog dela, npr. provalne krađe
Krivična dela koja proizilaze iz problema u vezi sa upotrebom alkohola gde alkohol ne treba da se konzumira neposredno pre izvršenja dela	<ul style="list-style-type: none"> Nastojanje dolaska do novca i sredstava koja će biti potrošena za nabavku alkohola Krađa alkohola da bi se isti popio Krađa robe sa namerom da se ista proda i kupi alkohol
Krivična dela u kojima se alkohol koristi kao izgovor	<ul style="list-style-type: none"> Izgovor dat na sudu kako bi se opravdalo kriminalno ponašanje

Pored funkcionalnog modela, izdvajamo i model koji objašnjava vezu između konzumiranja alkohola i seksualnog nasilja u okolnostima kada je seksualni nasilnik poznat žrtvi.

Slika br. 1: Konceptualni model objašnjenja odnosa alkohol-seksualno nasilje među poznanicima (Abbey, 2002:120).

Kao što se na priloženoj slici može videti, ovaj konceptualni model pokazuje da je seksualno nasilje ponašanje sa kompleksnim determinatama. Autorke se prilikom tumačenja veze između konzumiranja alkohola i seksualnog nasilja, pre svega fokusiraju na tip seksualnog zlostavljanja koje se javlja između muškarca i žene koji se poznaju, a koji su bili u socijalnim interakcijama pre nego je došlo do izvršenja nasilnog čina. Zapravo, kombinacija postojećih uverenja i verovanja i raznovrsnih situacionih faktora doprinosi javljanju seksualnog nasilja među poznanicima, pri čemu, kako autorke navode, alkohol ima sinergetski i nezavisan efekat (Abbey, 2002:120).

Pored predstavljenih modela, u literaturi se mogu sresti i različita teorijska objašnjenja kojima se prvenstveno objašnjava odnos između alkohola i nasilja.

Selektivno dezinhibiciona teorija ("selective disinhibition theory") u fokus svog objašnjenja stavlja interaktivni odnos negativnog efekta alkohola na sposobnost interpretacije namera, procena i akcija drugih ljudi, kao i na ljudsku percepciju, sa jedne, i kompleksnog seta faktora sazdanog od psiholoških i socioloških okolnosti, sa druge strane, što u određenim okolnostima može rezultirati nasiljem. Prema ovom stanovištu, uticaj alkohola na nasilno ponašanje se može objasniti njegovim dejstvom na smanjenje inhibicija prema upotrebi nasilja u svrhu postizanja nekih ciljeva (Parker & Rebhun, 1995).

Brojni istraživači ovog odnosa, o čemu je već bilo reči, u okviru teorijskih razmatranja uloge alkohola u genezi nasilja ističu da se ta uloga razlikuje u zavisnosti od prisustva više faktora: prevashodno onih koji se odnose na osobu koja konzumira alkohol, kontekst pijenja, odnos između izvršioca i žrtve, kao i brojnih situacionih razlika. Zastupnici ovakvog objašnjenja naglašavaju da svi ovi faktori zajedno otežavaju mogućnost da se osmisli model koji bi na zadovoljavajući način objasnio ulogu alkohola u širokom spektru nasilnih incidenata (Martin, 1993). Dodatno, pojedini autori ističu da nejasan odnos između zloupotrebe alkohola i kriminaliteta postoji kao takav zbog toga što taj odnos može da odražava prisustvo nekih drugih faktora koji su povezani sa obe vrste rizičnih ponašanja: i sa zloupotrebom alkohola, ali i sa nasilnim ponašanjem (Fergusson, Horwood, 2000). Drugi nedvosmisleno ukazuju da su vrsta alkohola, njegove karakteristike, kao i konzumirana količina, povezani sa nasiljem, posebno kod mladih. U okruženju u kojem su društvene norme oslabljene, kao i spoljna kontrola, dolazi do mogućnosti da se potencijalna nasilna ponašanja i ilegalne, ili socijalno marginalizovane aktivnosti što lakše ispolje (Alaniz, Parker, 1998). Kada dođe do intoksikacije alkoholom, izloženost nasilnom kriminalitetu je

veća, nego nenasilnom kriminalitetu, s obzirom da u takvim situacijama konzumenti lakše ispoljavaju rizična ponašanja (McClelland, Teplin, 2001). Na kraju ovog pregleda teorijskih tumačenja kompleksnog odnosa alkohol-kriminaliteta, napominjemo i to da postoje autori koji ističu da je u poređenju sa upotrebom ostalih psiho-aktivnih supstanci, alkohol taj koji najčešće povećava agresiju (Pernanen et al., 2002; Deehan, 1999).

ALKOHOL I KRIMINALITET NASILJA

Rezultati istraživanja, studija i statistički pokazatelji: iskustva iz sveta

Iz svega do sada prikazanog, može se zaključiti da postoji dovoljno dokaza o povezanosti alkohola i pojedinih vidova kriminaliteta. Međutim, sa druge strane, moramo naznačiti da je dostupne podatke često teško komparirati, ali i analizirati, s obzirom da se ne prikupljaju sistematski na nacionalnom nivou, te da se do njih dolazi primenom različitih metoda i tehnika (npr. analizom zvanične statistike državnih organa, policijskih i sudskih predmeta, primenom anketa o viktimizaciji i samoprijavlivanjem). Naravno, ako imamo u vidu i postojanje različitih definicija i tipologija sa alkoholom povezanog kriminaliteta, postaje jasnije zbog čega je prikupljanje podataka otežano i zašto je teško precizno predstaviti razmere ovog problema u bilo kojoj zemlji (Deehan, 1999; Brochu et al., 1999). No uprkos izlistanim ograničenjima, obiman korpus istraživačkih nalaza sugerše da je veza između alkohola i kriminaliteta nasilja izraženija nego ona koja postoji u odnosu na nenasilni kriminalitet, tako da ćemo u nastavku predstaviti samo neke od rezultata usmerenih na prirodu i smer složenog odnosa alkohol-kriminalitet nasilja.

Najpre, generalni navodi iz stručne literature potvrđuju doprinos alkohola nastanku nasilnog kriminaliteta. Konkretnije, pojedini autori ističu da zloupotreba alkohola doprinosi nastanku do 40% nasilnog kriminaliteta (Robertson, prema Deehan, 1999), a pojedini nalazi upućuju da je taj udeo i veći, čak od 50 do 80% (Taylor and Leonard, prema Deehan, 1999). U literaturi se navodi i da u 78% napada i 88% kriminalnih slučajeva izazivanja i nanošenja štete alkohol ima značajan uticaj. Sem toga, alkohol je jedan od faktora koji se povezuje sa razvodima, zlostavljanjem dece i nasiljem u porodici (WHO, 2011; Social Impact of Drug Abuse, UNDCP, Copenhagen prema Ćorović, 2010; Budd, 2003; Alcohol Concern, prema Deehan, 1999). Opšta socijalna anketa (General Social Survey) o viktimizaciji iz 1999. godine pokazuje da je u 51% slučajeva (636,000) fizičkog nasilja i 48% slučajeva (241,000) seksualnog nasilja žrtva

prijavila da je nasilni događaj bio povezan sa nasilnikovom upotrebom alkohola ili droga (Desjardins& Hotton, 2004:9).

Prema rezultatima britanske ankete o kriminalitetu iz 2000.-te godine (The British Crime Survey) žrtve procenjuju da je u 40% nasilnih incidenata prestupnik bio pod uticajem alkohola. Percepcija žrtve o tome da li je prestupnik u vreme izvršenja dela bio u alkoholisanom stanju ili ne, varira u zavisnosti od vrste krivičnog dela (Budd, 2003). U ovoj anketi, žrtve su ukazale da je 44% onih koji su izvršili nasilje u porodici bilo pod uticajem alkohola, 53% izvršioca nasilja nad nepoznatima, 36% izvršioca nasilja nad poznatima i 17% onih koji su izvršili džeparenje. Slični su rezultati i iz ankete koja je realizovana 2001/2002 godine. Konkretnije, žrtve su verovala da je u 47% nasilnih incidenata izvršilac bio pod dejstvom alkohola (McNeill, 2003).

Novozelandska anketa o žrtvama kriminaliteta (New Zealand National Survey of Crime Victims) iz 2001. godine potvrđuje da i tamošnje žrtve imaju gotovo identičnu percepciju. Naime, 30-40% onih koji su bili viktimizirani nasiljem od strane svojih partnera ili drugih poznanika navelo je da je izvršilac nasilja bio pod dejstvom alkohola ili droga (Ministry of Justice, 2003).

Na kraju, ne možemo a da ne navedemo neke od podataka kojima raspolaže Svetska Zdravstvena Organizacija, a koji govore o identifikovanoj vezi alkohola, nasilja i drugih vidova kriminaliteta u pojedinim evropskim zemljama, članicama ove organizacije (Rehn, et al., 2001:23-26). Na primer, oko 20% svih vrsta kriminaliteta, a do 40% nasilnih krivičnih dela i vandalizma, u Belgiji se izvrši pod uticajem alkohola. Nešto dramatičnija slika dobija se u Estoniji gde je čak 80% nasilnog maloletničkog kriminaliteta povezano sa alkoholom. Prema podacima iz Mađarske, u toj zemlji je 35.4% osuđenika izvršilo krivično delo pod dejstvom alkohola, a u Norveškoj se čak oko 80% krivičnih dela sa elementima nasilja, 60% silovanja, oružanih napada i vandalizma, kao i 40% provalnih i običnih krađa izvrši od strane osoba koje su bile pod uticajem alkohola u vreme izvršenja svog dela.

Prethodne navode potvrđuju i podaci studija i istraživanja sprovedenih nad zatvoreničkom populacijom. Prema podacima Biroa za pravosudnu statistiku SAD-a iz 1997. godine 51% zatvorenika priznalo je da je bilo pod uticajem alkohola ili droge dok su izvršavali krivično delo (Brochu et al, 1999). Studija sprovedena nad zatvorenicima koji su koristili alkohol, drogu ili oboje na dan izvršenja njihovog najtežeg krivičnog dela, pokazala je sledeće: od onih koji su konzumirali alkohol, 83.4% izjavilo je da je to što su pili alkohol uticalo da izvrše krivično delo, a čak 90.9% ispitanika reklo je isto to za kombinaciju alkohola i droga koju su koristili. Kada se uporede oni koji su koristili droge sa onima koji su pili alkohol, studija je pokazala da

je značajno veći udeo zatvorenika potvrdio da je alkohol doprineo da postanu nasilniji i agresivniji, nego što je to bio slučaj sa konzumentima ilegalnih droga (Brochu et al, 1999).

Slično, istraživanje u kojem su ispitanici bili federalni zatvorenici, pokazalo je da zavisnici od alkohola češće izvršavaju dela koja svrstavamo u nasilni kriminalitet, dok zatvorenici koji su zavisni od droga češće vrše dela iz grupe imovinskog kriminaliteta (krađe, provalne krađe i sl.). Ovo istraživanje je pokazalo da je oko 46% ispitanika osuđenih zbog krađe, 41% za razbojništvo i 36% zbog izvršene provalne krađe izvršilo navedena krivična dela kako bi zadovoljilo svoje potrebe za alkoholom ili drogom (Desjardins, Hotton, 2004).

Istraživanje sprovedeno na 1200 kanadskih pritvorenika (Calgary, Canada) koji su čekali suđenje, potvrđuje da je zloupotreba psihoaktivnih supstanci vrlo zastupljena među ovom populacijom. U ovom slučaju, istraživač Arboleda-Florez zaključio je da 728 pritvorenika ima utvrđenu najmanje jednu psihijatrijsku dijagnozu, a među njima je najuobičajena zloupotreba alkohola/droga (Arboleda-Flores prema Chalub, Telles LEB, 2006). Slično, nakon evaluacije 1272 zatvorenice iz Čikaga, Teplin i saradnici su ustanovili da su najzastupljeniji poremećaji zloupotreba/zavisnost od alkohola/droge, posttraumatski stresni poremećaj i depresija (Teplin et al., prema Chalub, Telles LEB, 2006). Na gotovo identičnoj metodologiji zasnovano istraživanje sprovedeno nad zatvorenicama u Severnoj Karolini pokazalo je da pored problema sa zloupotrebom/zavisnošću od psihoaktivnih supstanci (uključujući alkohol), zatvorenice najčešće imaju antisocijalni poremećaj ličnosti i granični poremećaj (Jordan et al., prema Chalub, Telles LEB, 2006).

Povezanost alkohola i nasilnih događaja dobro je dokumentovana ne samo u studijama na uzorku zatvoreničke populacije, nego i u onima koje su sprovedene nad studentskom populacijom, a u cilju utvrđivanja odnosa između konzumiranja alkohola i seksualnog nasilja. Takva istraživanja pokazala su da "srednja i ekstremna intoksikacija" alkoholom predstavlja glavni faktor rizika kako za silovanje, tako i za druge vidove ispoljavanja seksualne agresije (Muehlenhard, Linton; Koss, Dinero; Miller, Marshall, prema Nicholson et al, 1998). Istraživanje koje su Muehlenhard i Linton (1987) realizovali na uzorku od 635 studenata oba pola, pokazalo je da je od 57.3% muškaraca koji su priznali da su vršili seksualno nasilje prilikom sastanka sa partnerkom, 55% njih bilo u alkoholisanom stanju (prema Nicholson et al, 1998:2). Istražujući odnos između alkohola i seksualne aktivnosti u studentskim domovima, Meilman (1993) je došao da zaključka da alkohol na neki način utiče na seksualne aktivnosti studenata u čak 35% slučajeva. Sa druge strane, Abbey i saradnici (1996), a na osnovu analize anketa popunjenih od

strane 1160 studentkinja, došli su do sledećih rezultata: više od polovine studentkinja doživelo je neki vid seksualnog nasilja, dok je gotovo trećina bila žrtva silovanja. Studentkinje koje su bile žrtve silovanja izvestile su da je u 55% situacija seksualni nasilnik bio u alkoholisanom stanju (Meilman, 1993; Abbey, 1996, prema Nicholson et al., 1998).

U prilog rezultatima pomenutih studija realizovanih na uzorku studentske populacije idu i oni koji su navedeni u izveštaju objavljenom 1994. godine od strane Komisije za zloupotrebu supstanci na koledžima i univerzitetima (Commission on Substance Abuse at Colleges and Universities), a koji je sačinjen na osnovu nekoliko istraživanja sprovedenih na ovu temu (Johnston O'Malley, Bachman, 1992; Wechsler & Isaac, 1992; Anderson, 1994, prema Nicholson et al, 1998). U izveštaju se kao jedan od glavnih zaključaka navodi da se 90% od svih studentskih silovanja dešava u situaciji kada su bilo napadač, bilo žrtva pod uticajem alkohola (prema Nicholson et al, 1998:2). Ovi rezultati pokazuju da alkohol pored toga što ima ulogu kriminogenog faktora, takođe doprinosi i nasilnoj viktimizaciji osoba ženskog pola. I druga istraživanja pokazuju da je, prosečno, najmanje 50% seksualnog nasilja u okviru studentske populacije povezano sa upotrebom alkohola (Abbey et al., 1998, 1996; Presley et al., 1997; Harrington and Leitenberg, 1994; Copenhaver and Grauerholz, 1991, prema Abbey, 2002).

Na postojanje još snažnije veze između upotrebe alkohola, kriminaliteta i nasilja upućuju i metaanalize nekoliko kros-sekcionalnih (cross-sectional, eng.) istraživanja. Jedno od istraživanja sprovedeno 1995. godine (English et al., prema Parry, Dewing, 2006:43-45) pokazalo je da je na 47% ubistava direktno uticala upotreba alkohola, čime su potvrđeni raniji istraživački nalazi do kojih su došli Schultz i Rice (1991). Oni su ustanovili da je do 46% izvršenih ubistava došlo zahvaljujući alkoholu koji su izvršiooci ovog krivičnog dela konzumirali (Schultz i Rice, 1991, prema Parry, Dewing, 2006).

Navedeni podaci pokazuju da osobe koje nazivamo alkoholičarima, kao i one koje su u vreme izvršenja dela bile pod uticajem alkohola, praktično karakteriše sklonost ka vršenju pojedinih, prvenstveno krivičnih dela.

Empirijske potvrde kriminogenog uticaja alkohola na ubistva i nasilje u porodici: Iskustva iz sveta i Srbije

Kao što je više puta pomenuto, nezavisno od socio-kulturnog, društvenog i ekonomskog miljea u kojem se dešava, nasilje u porodici najčešće izvršavaju zavisnici. Kompleksnost uticaja alkoholizma na bračne i porodične odnose ogleda se u tome što ostavlja ne samo kratkoročne, već i dugoročne posledice. Istraživanja su pokazala da se izvršiooci ovog

izuzetno teškog i složenog krivičnog dela² regrutuju mnogo češće iz reda muškaraca koji imaju probleme u vezi sa alkoholom, nego onih koji ne zloupotrebljavaju ovu supstancu (Konstantinović Vilić sa sar., 2010; Johnson 1996; Kantor and Straus 1990; Tolman and Bennett 1990, prema Desjardins, Hotton, 2004). Primera radi, istraživanje koje je bilo usmereno na analizu veze između konzumiranja alkohola i nasilja u porodici u Španiji, ustanovilo je da čak u 60% slučajeva porodičnog nasilja postoji istorija konzumiranja alkohola. Autor Edpi zaključio je da je alkohol u identifikovanim slučajevima imao ulogu induktora agresije i nasilja (El País, prema Chalub, Telles LEB, 2006).

Istraživanja realizovana u Srbiji takođe potvrđuju nalaze svetskih istraživanja o alkoholu kao kriminogenom faktoru. Istraživanje koje je realizovao Čorović zasnovano je na analizi sudskih postupaka³ vođenih povodom izricanja mera bezbednosti obaveznog lečenja alkoholičara i narkomana u periodu 1990-2008 (Čorović, 2010:222). Na osnovu razmatrane 330 presude autor je zaključio da alkoholičari dominiraju u vršenju krivičnih dela protiv života i tela. Najzastupljeniji su kao izvršioци ubistava, dok je nasilje u porodici gotovo rezervisano za ovu kategoriju izvršilaca. Ako se poredе obe kategorije zavisnika, autor navodi da su, iako u manjem broju, silovanje, nasilničko ponašanje, izazivanje opšte opasnosti i druga dela nasilnog karaktera specifičnija za alkoholičarsku populaciju (Čorović, 2010).

Empirijsko istraživanje ubistava nad heteroseksualnim partnerima koje je sprovedeno na području grada Beograda, a koje je obuhvatilo homicidalne viktimizacije heteroseksualnih partnera do kojih je došlo u periodu od početka 1985. do kraja 1993. godine, pokazalo je da je alkoholičarska populacija često zastupljena kod ovog krivičnog dela⁴. Konkretnije, rezultati su pokazali da je skoro svaki drugi muškarac koji je izvršio ubistvo nad svojom partnerkom (47.4%) i oko 2/3 homicidalno stradalih muškaraca (61.5%), u vreme homicidnog incidenta bilo u stanju alkoholisanosti. Kako autorka navodi, ubistva kojima je prethodila realna ili umišljena preljuba od strane partnerke, te frustracija izazvana seksualnim odbijanjem, uvek su vršeni pod

² Obuhvata različita ponašanja: ponižavanje, ignorisanje, potcenjivanje i druge oblike psihičkog maltretiranja, a u težim slučajevima, fizičko i seksualno zlostavljanje, koje je najčešće usmereno na žene i decu (Konstantinović Vilić sa sar., 2010: 396)

³ U ovom istraživanju analizirani su sudski predmeti Opštinskog i Okružnog suda u Novom Pazaru i u Novom Sadu.

⁴ Uzorak izvršilaca činilo je 89 lica koja su u posmatranom periodu izvršili neki od oblika krivičnog dela ubistva ili pokušaja ubistva nad aktuelnim ili bivšim bračnim ili ljubavnim partnerom, a za koje im je izrečena pravnosnažna krivična sankcija (Simeunović Patić, 2002:5).

dejstvom alkohola (Simeunović Patić, 2002:7). Sem toga, prekomerno konzumiranje alkohola, sa ili bez razvijenog alkoholizma, postojalo je kod polovine svih aktera partnerskih homicida muškog pola. Sa druge strane, ovo istraživanje pokazuje da je više od polovine muškaraca ubijenih od strane partnerke koja je dugogodišnje fizički zlostavljana, bolovalo od hroničnog alkoholizma (Simeunović Patić, 2002:8), što potvrđuje i tezu o alkoholu kao viktimgenom faktorom.

Istraživanje nasilja u porodici u Vojvodini, koje je realizovalo Viktimološko društvo Srbije 2009. godine na uzorku od 516 ispitanica, jedno je od najsvežijih domaćih istraživanja o nasilju u porodici bazirano na primeni ankete o viktimizaciji i feminističkom akcionom istraživanju. Između ostalog, ono je imalo za cilj dolaženje do saznanja o uzrocima, odnosno, faktorima koji doprinose javljanju nasilja u porodici. U vezi sa tim, rezultati istraživanja su potvrdili prethodno predstavljene nalaze: prisustvo alkoholizma među nasilnicima je visoko. Konkretnije, 97 nasilnika je u trenutku poslednjeg nasilnog čina bilo pod uticajem alkohola. Kako autorke navode, ne radi se o situacionom napijanju već o alkoholizmu, s obzirom da su 102 ispitanice odgovorile da je nasilnik inače sklon konzumiranju alkohola (Nikolić Ristanović, 2010:82). Do sličnih podataka došlo se i analizom krivičnih odgovora na nasilje u porodici u Vojvodini⁵. Naime, više od polovine izvršilaca krivičnog dela nasilje u porodici je delo izvršilo u alkoholisanom stanju. Još jednom, kao i u pomenutom istraživanju na uzorku opšte populacije žena u Vojvodini, potvrđeno je da se u većini slučajeva nije radilo o situacionom opijanju, nego o razvijenom alkoholizmu na strani nasilnika. Naime, analiza tužilačkih i sudskih predmeta je pokazala da gotovo 40% izvršilaca krivičnog dela nasilje u porodici ima razvijenu zavisnost od alkohola (Jovanović, i sar. 2012:75).

Dodatno, istraživanja su pokazala da su deca iz alkoholičarskog porodičnog sistema, posebno ona koja su viktimizirana nasiljem, pod visokim rizikom za razvoj brojnih problema (problema u učenju, ponašanju, razvoj psihijatrijskih obolenja) i pojavu kriminalnog ponašanja (Konstantinović Vilić i sar., 2010). Zloupotreba alkohola od strane roditelja može doprineti pojavi nasilnog ponašanja prema deci i zanemarivanju, ili pak imati neposredniji uticaj na dete takvih roditelja kod kojih se razvija sklonost zloupotrebi psihoaktivnih supstanci, kao i nasilno ponašanja (Engels et al., 2005; Hill, 2002). Iako se detaljnije nećemo baviti temom

⁵ Istraživanje je realizovano na istom području i prema istoj metodologiji kao istraživanje nasilja u porodici u Vojvodini, s tom razlikom što uzorak nije biran iz opšte populacije žena, nego je bio sačinjen od predmeta tužilaštava i sudova u 7 gradova Vojvodine.

maloletničke delinkvencije, ističemo da upotreba i zloupotreba alkohola od strane maloletnika, slično kao i kod punoletnih lica, predstavlja faktor koji doprinosi nastanku kriminalnog ponašanja, pre svega nasilnog i imovinskog, ali i antisocijalnog, kao i lakšem stupanju u neke rizične situacije (Greenfield & Weisner, 1995; Farrington et al, 1990; Mott, 1990; prema Fergusson and Horwood, 2000; Obot, 2006).

Upotreba alkohola i saobraćajna delinkvencija

Na samom kraju, navešćemo i neke podatke koji upućuju na vezu između konzumiranja alkohola i saobraćajne delinkvencije. Naime, i zvanični podaci i rezultati istraživanja pokazuju da konzumiranje alkoholnih pića predstavlja jedan od glavnih doprinosećih faktora saobraćajnim nesrećama, mada ne treba zanemariti ni dejstvo drugih činilaca, poput infrastrukture, uslovi na putevima, signalizacija, karakteristike vozila, i sl. Prema podacima Svetske Zdravstvene Organizacije koji se odnose na saobraćajne nesreće u 29 zemalja članica, stopa smrtnosti u udesima varira od 3.9 na 100 000 stanovnika (Malta), do 27 na 100 000 stanovnika (Letonija). U grupu zemalja sa visokom stopom smrtnosti (stopa preko 15 na 100 000 stanovnika) svrstane su Letonija, Litvanija, Belorusija, Estonija, Grčka, Moldavija, Portugaliya, Rusija i Slovačka (Rehn, et al., 2001:31). Statistički podaci pokazuju da se oko 40% saobraćajnih udesa u Finskoj dogodi zbog uticaja alkohola na učesnike u saobraćaju. Slično, u Francuskoj je 40% fatalnih udesa povezano sa konzumiranjem alkohola. Naime, 4000 smrtnih slučajeva je posledica saobraćajnih nezgoda prouzrokovanih vožnjom u pijanom stanju, dok na isti način 130 000 ljudi biva lakše ili teže povređeno (Rehn, et al., 2001:24). Kada je pitanju učešće u saobraćaju, saobraćajna delinkvencija i konzumiranje alkohola u Srbiji iako nas medijski izveštaji, ili pak povremena istupanja predstavnika saobraćajnog sektora pri Ministarstvu unutrašnjih poslova upozoravaju na rizike i posledice vožnje u alkoholisanom stanju, stvaran udeo alkohola u saobraćajnim prekršajima i krivičnim delima usled nedostatka ozbiljnih i sistematskih studija, je nemoguće sagledati

ZAKLJUČNI OSVRT

Iz većine prikazanih studija koje su za predmet proučavanja imale povezanost između zlo(upotrebe) alkohola i kriminaliteta može se zaključiti da ta povezanost postoji, kao i da je udeo nasilnih incidenata koji uključuju konzumiranje alkohola od strane izvršioca vrlo visok. Varijabilni efekti koje konzumiranje alkohola izaziva kod različitih konzumenata, tj. izvršilaca kriminalnih ponašanja, ukazuju na doprinos organskih, socio-kulturnih,

farmakoloških, kao i faktora ličnosti. Potvrđeno je da isti nivo intoksikacije alkoholom kod različitih ljudi izaziva različite emocionalne i bihevioralne odgovore, što je uticalo da većina istraživača zastupa stanovište da je zloupotreba psihoaktivnih supstanci, u našem slučaju alkohola, sa kriminalitetom povezana na vrlo kompleksan način, te da se uprkos snažnoj povezanosti ova dva fenomena, ne može izvesti zaključak da je konzumiranje alkohola ili alkoholizam etiološka determinanta kriminaliteta.

Ono što je sasvim jasno jeste da je alkohol vrlo značajan kriminogeni faktor koji utiče na nastanak različitih vrsta kriminaliteta, ali često su priroda i smer njegovog uticaja zamagljeni. Najveći deo kriminaliteta ne može se objasniti isključivim dejstvom pojedinačnih kriminogenih faktora, već interakcijom različitih etioloških činilaca. No, kao što se iz prikazanih istraživanja i studija moglo videti, postoje izvesni tipovi kriminaliteta na čiji nastanak alkohol izuzetno snažno deluje, što upućuje na pretpostavku da bi izvesne mere usmerene na smanjenje zloupotrebe alkohola mogle delovati i na smanjenje zastupljenosti pojedinih vidova kriminaliteta, a pre svega nasilnog.

Imajući u vidu sve navedeno, nedvosmisleno se nameće zaključak da kompleksnost odnosa (zlo)upotreba alkohola-kriminalitet zaslužuje još sistematičnije ispitivanje, kako u drugim zemljama, tako i u našoj. Povezanost ova dva društvena fenomena treba brižljivo istraživati, svakako vodeći računa o dejstvu brojnih individualnih i kontekstualnih faktora. I na samom kraju, ali ništa manje značajno, savremeno društvo treba da usmeri svoje resurse ka osmišljavanju adekvatnih tretmana prestupnika kod kojih su identifikovani problemi u vezi sa konzumiranjem alkohola, ali i programa prevencije koji će biti usmereni kako na celu populaciju, tako i na pojedince i rizične grupe i situacije, kao i na smanjenje potrošnje alkohola.

LITERATURA

- (1) Abbey, A. (2002). Alcohol-Related Sexual Assault: A Common Problem among College Students. *Journal of Studies on Alcohol*. Supplement. No. 14, pp. 118-128
- (2) Benson, B.L., Rasmussen, D. W., Zimmerman, P. R. (2001). *The impact of alcohol control policies on the incidence of violent crime: summary*. U. S. Department of Justice.
- (3) Brochu, S., Cournoyer, L. G. & Motiuk, L. (1999). Drugs, alcohol and crime: patterns among Canadian federal inmates. *Bulletin on Narcotics*, Vol. LI, no. 1-2, pp. 57-70

- (4) Budd, T. (2003). *Alcohol-related assault: findings from the British Crime Survey Home*. London: Home Office, Research, Development and Statistics Directorate
- (5) Bukelić, J. (2000). *Socijalna psihijatrija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- (6) Carpenter, C. (2003). *Does heavy Alcohol use cause Crime-Evidence from Underage Drunk Driving Laws*
- (7) Chalub M & Telles LEB (2006). Alcohol, drugs, and crime. *Rev Bras Psiquiatry*. 28(Supl II), pp. 69-73
- (8) Ćorović, E. (2010). *Mere bezbednosti obaveznog lečenja narkomana i alkoholičara u krivičnom pravu*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Pravni fakultet-krivičnopravne studije. Doktorska disertacija
- (9) Deehan, A. (1999). Alcohol and Crime: Taking stock. *Crime Reduction Research Series Paper 3*. London: Home Office-Policing and Reducing Crime Unit Research, Development and Statistics Directorate
- (10) Desjardins, N. and Hotton, T. (2004). Trends in Drug Offences and the Role of Alcohol and Drugs in Crime. *Statistics Canada – Catalogue* no. 85-002-XPE, Vol. 24, No. 1
- (11) Engels R, Vermult A, Dubas J, Bot S and Gerris J. (2005). Long-term Effects of Family Functioning and Child Characteristics on Problem Drinking in Young Adulthood. *European Addiction Research*, Vol. 11, no. 1
- (12) Fergusson, D. M. & Horwood, L. J. (2000). Alcohol abuse and crime: A fixed effects regression analysis. *Addiction*. Vol. 95, no. 10, pp. 1525-1536
- (13) Gyimah-Brempong, K. (2003). *Alcohol Availability and Crime: A Robust Approach*. Syracuse: Department of Economics and Center for Policy Research, Syracuse University
- (14) Hill, L. (2002). *Alcohol and Violence - What's the connection?* University of Auckland: Alcohol and Public Health Research Unit
- (15) <http://economics.ucr.edu/seminars/winter04/02-09-04ChrisCarpenter.pdf>, pristupljeno 15.3.2012.
- (16) Jovanović, S., Simeunović Patić, B., Macanović, V. (2012). *Krivičnopravni odgovor na nasilje u porodici u Vojvodini*. Novi Sad: Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova
- (17) Konstantinović Vilić, S., Nikolić Ristanović, V. i Kostić, M. (2010). *Kriminologija*. Niš: Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu.
- (18) Martin S. (1993). *Introduction, Alcohol and Interpersonal Violence: Fostering Multidisciplinary Perspectives*. Research Monograph 24, NIAAA, pp v-xi.
- (19) McClelland G and Teplin A. (2001). Alcohol Intoxication and Violent Crime: Implications for Public Policy. *The American Journal of*

- Addictions. National Institute of Alcoholism and Alcohol Abuse (NIAAA) Special Supplement Winter.
- (20) McNeill, A. (2003). *Alcohol-related crime and disorder: Briefing Note*, Institute of Alcohol Studies. dostupno na: <http://www.ias.org.uk/resources/papers/government/alcohol-crime.pdf>, pristupljeno 15.2.2012. godine
- (21) Ministry of Justice (2003). *New Zealand National Survey of Crime Victims* (NZNSCV) 2001. Wellington.
- (22) Murdoch, D. & Ross, D. (1990). Alcohol and Crimes of Violence: Present Issues. *Substance Use & Misuse*, Volume 25, Issue 9, pp. 1065 - 1081
- (23) Nicholson, M. E., Qi Wang, M., Maney, D., Yuan, J., Mahoney, B. S. and Adame, D. D. (1998). Alcohol related Violence and unwanted Sexual Activity on the College Campus. *American Journal of Health Studies*. Vol. 14, no. 1, pp. 1-10
- (24) Nikolić Ristanović, V. (Ur.) (2010). *Nasilje u porodici u Vojvodini*. Novi Sad: Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova
- (25) Obot, I. S. (2006). Alcohol use and relate problems in Sub-Saharan Africa. *African Journal of Drug & Alcohol Studies*. Vol. 5, no. 1, pp. 18-26
- (26) Parker R & Rebhun L. (1995). *Alcohol and Homicide: a Deadly Combination of Two American Traditions*. Albany: State University of New York Press.
- (27) Parry, C., Dewing, S. (2006). A public health approach to addressing alcohol-related crime in South Africa. *African Journal of Drug & Alcohol Studies*. Vol. 5, no. 1, pp. 41-56
- (28) Pernanen K, Cousineau M, Brochu S., Sun F. (2002). *Proportions of Crimes Associated with Alcohol and Other Drugs in Canada*. Canadian Centre on Substance Abuse
- (29) Rehn, N., Room, R. and Edwards, G. (2001). *Alcohol in the European Region – consumption, harm and policie*. Geneva: World Health Organization Regional Office for Europe
- (30) Simeunović Patić, B. (2002). Ubistva heteroseksualnih partnera: kriminološke i viktimološke karakteristike. *Temida*, Vol. 5, br. 3, str. 3-13
- (31) WHO (2011) *Global status report on alcohol and health*. Geneva: WHO Press
- (32) Žuković Palijan, T. (2004). *Značajke osobnosti alkoholičara počinitelja i nepočinitelja kaznenih djela*. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Doktorska disertacija

ALCOHOL AS CRIMINOGENIC FACTOR

The paper contains a systematic review of recent literature concerning the relationship between alcohol consumption and developed an addiction from the one side, and various types of criminal behavior and social deviation from the other side. A different theoretical views and understandings of the nature of alcohol-crime link are presented at the beginning. Several approaches and models that show whether, to what extent and how alcohol consumption contributes to the perpetration of certain criminal behaviors, misdemeanor or any deviations are more detailed presented. In considering the research data on alcohol and alcoholism as a criminogenic factor, special attention is dedicated to their impact on the emergence and development of violent crime. Studies which had this link for the subject of research have shown that the connection exists, and that the percentage of violent incidents involving alcohol consumption by the perpetrator is very high. Criminogenic influence of alcohol is especially present in some types of crime, like domestic violence, sexual violence, traffic and juvenile delinquency. Base on the review of relevant literature it can be concluded that the connection alcohol/alcoholism-crime is very complex, and that to this criminogenic factor should be paid much more attention in the etiology of crime and social deviation, especially in local criminological research.

KEYWORDS: alcoholism / criminogenic factor / criminality / violence